

Hok Csabáné

A titok a dobozban van...¹

A Tiszaújvárosi Széchenyi István Általános Iskola dolgozója vagyok 25 éve, 20 éve pedig könyvtárosa, majd könyvtárostanára. A 20 év tapasztalata azt mutatja, hogy amíg korábban a gyerekek 90%-a kezdeményezésre, programokra, lehetőségekre volt kapható, napjainkban ez fordított arányúvá vált, és 10%-a lelkesedik a kínált programok, lehetőségek iránt. Ez egy sokoldalú változás, benne van a túlkínálat, amely a gyerekeket ingerként éri, másrészt a „szürkévé” válás, az érdektelenség és az infokommunikációs eszközök kínálta lehetőség is.

A könyvtári órák – a könyvtárak tudása

A könyvtári óráimat 1-8. évfolyamon tartom, törekszem arra, hogy játékosak legyenek. Pl. nagyon szeretik a gyerekek, ha „nyomozás”, társukon segítség a feladat, esetleg másik bolygóról érkezett számára kell ismereteket átadni, vagyis főleg segítség keretébe foglalom a könyvtári órákat. Általában lapot, feladatlapot töltünk ki, melyen – a könyvtári ismereteket tartalmazó tankönyvek hiánya miatt – írjuk az ismereteket, keresünk, játszunk, és általában önálló munkaként házi feladatot is kapnak a tanulók. Az elkészült házi feladatot értékelésével együtt mindig beszkennelem saját magam számára, megkapja a pedagógus és a javított példányt a diák is, a tanulás lehetőségét megkapva.

A könyvtári órákon egy sajátos eszközt alkalmazok, mivel iskolámban könyvtárostánárként nem adhatok érdemjegyet, egy értékelő eszközt, az ún. „fityfrittyet” találtam ki mint a könyvtári órán helyesen, kreatívan, ötletesen megoldott feladatok értékelő eszközét. Ezt a gyerekek elsős korukban ismerik meg, de az életkori sajátosságok miatt is kritikusabb felsős diákoknál is bevált. Maga a fityfritty egy teljesen egyszerű eszköz, egy gémkapocs, melyet a versekben a madarak megnevezésére, a nyelvészeti lexikonok szerint nem használatos ikerszóként jellemeznek, illetve a székely-magyar szótár szerint vékony, törekeny lány megnevezésére szolgáló kifejezés. A fityfrittyet gyűjtik a diákok a könyvtári órán, és a tanóra végén összegezzük, feljegyezzük, a pedagógus a tanulmányi munka értékelésénél figyelembe veszi. De az órákat gyakran – mivel azt tapasztaljuk, hogy a gyerekek hosszan tartó figyelme egyre rövidebb – játékokkal, verseléssel, énekléssel is próbálom

élményszerűbbé tenni, vagy egy-egy dokumentum keresése mellé még valami tárgyat is eldugok, amit izgalmas játékként fognak fel a gyerekek.

Az alsó tagozatos könyvtári órák nagyon hangulatosak, állandóan töröm a fejem, hogyan tehetném élményekben gazdaggá, „könnyen fogyaszthatóvá” a tanulást. A felsőbb évfolyamosok az internet mindenhatóságában hisznek, nehéz velük elhitetni, hogy a könyvtári feltáró eszközök sokkal hitelesebbek. Ilyenkor kell nekünk, könyvtárostanároknak megcsillogtatnunk tudásunkat, elkápráztatni a gyerekeket. Ekkor kerül sor a MATARKA, a MEK, az EPA megismertetésére, az OSZK Libinfo szolgáltatásának, az ODR szolgáltatás lehetőségeinek, a könyvtártípusok szolgáltatási kínálatának, az adatbázisok célirányos használatának, az egyszerű és összetett keresés funkcióinak bemutatására. Ilyenkor meg kell tudni mutatni a gyerekeknek, hogy sok érték van a könyvtárak állományfeltáró eszközeiben. Ebben a tanévben például volt egy nagyon érdeklődő tanuló, akit a fekete lyuk témája érdekelt. A könyvtári keresések által kapott találati halmazt megismerttettem nemcsak vele, hanem társaival is, felülírva a Google mindenhatóságát, és bizonyítva a könyvtárosok keresési tudásának, szakértelmének sokszínűségét.

Kulcsszavaim a tanulás támogatására, segítésére, az egész életen át tartó tanulással, esélyegyenlőséggel kapcsolatban:

- a bizalom megszerzése,
- a gyerekek meghallgatása,
- az érdeklődés felkeltése,
- a személyiség egyéni igényeinek kielégítése,
- az információ közvetítése,
- segítség bárhol, bármiben, bármikor.

Nyugtár

A könyvtárnak a modern korban mindig is volt szociális funkciója. Napjainkra egy új fogalmat/megnevezést találtam ki arra reagálva, hogy a gyerekek felgyorsult életében kell egy biztos nyugodt pont, mert azért még sok gyerek van, akinek „hagyományos értékként” nyugalomra, kiegyensúlyozottságra is szüksége van. Nos, ez a hely a nyugtár, melyet a gyerekek szavaival élve „nyugtárnak” is nevezhetnénk napjainkban.

Olvásásnépszerűsítés az iskolai könyvtárban

Az iskola humán munkaközösségének tagjaként évi állandó önként vállalt feladatom a magyar népmese napjáról, az iskolai könyvtárak világnapjáról/világhónapjáról, a magyar kultúra napjáról, a nemzetközi könyvajándék napról, a magyar költészet napjáról történő megemlékezés. Ötletesen, változatosan próbálok ezekről megemlékezni, élményszerűvé tenni.

Nagyon jó a kapcsolat a helyi Hamvas Béla Városi Könyvtárral, a változatosság kedvéért állományukból könyvtárunkban meg nem lévő könyvek letéti kölcsönzésével segítettek, de a legtöbb résztvevővel veszünk részt olvasást népszerűsítő pályázataikon, rajzpályázatokon is.

Az olvasást népszerűsítő tevékenységre több alkalmat megragadok, kezdeményezek, de tapasztalatom szerint nagyobb motiváló hatása van a külső lehetőségeknek. Így például a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár *Olvások királya/királynője* versenyen

rendszeresen részt veszünk, a kezdeti 30 főből kb. 10 vállalja a többségében szövegértésen, kreatív rajzoláson alapuló feladatmegoldásokat.

Gyakran használatos napjainkban a feszegetem a határaitam, keresem a lehetőségeimet kifejezés. Ez pozitívan is értelmezhető, erre pedig a legalkalmasabbnak a gyerekek érdeklődéséhez igazított pályázatokat látom. Ezek örömet okoznak nekik, és lehetőséget biztosítanak tehetségük kibontakoztatására. Számtalan pályázaton vettek részt tanulóink kezdeményezésemre, egyik legkedvesebb, amikor a Móra Kiadó monológ író pályázatára egy tanítványom felkérésére segítettem munkáját. Úgy mondhatom, hogy ő fogta a kezemet és én írtam a szót. Közös munkánk eredményeként rangos díjátadón, a Thália Színházban vettünk részt.

Egyéb közösségi tevékenységként egyik legemlékezetesebb számomra, amikor iskolánk fennállásának 35. évfordulója alkalmából – régóta dédelgetett álmom volt – egy dél-előttöt iskolánk névadója, Széchenyi István korának megismertetésére szántam. Ez egy komplex, a kort művelődéstörténeti szempontból bemutató, a reformkort idéző délelőtt volt. A Miskolci Nemzeti Színháztól kölcsönzött jelmezben és koreográfiával léptek fel a gyerekek, miközben a kor sajtójáról, öltözködéséről, irodalmáról, szokásairól, zenéjéről, művelődéstörténetéről esett szó. A legkedvesebb élményem az volt, hogy a számítógépem a rendezvény alatt be volt kapcsolva – a gyerekek ott öltöztek – és a rendezvény után begéptelték: KÖSZÖNJÜK!

Nem könnyű ma a Bod Péter Országos Könyvtárhasználati Versenyre jelentkező gyerekeket találni, bár a verseny a tehetségfejlesztést szolgálja, mégis sokkal kevesebb eszközünk van a tanulók megnyerésére, esetleges „jutalmazására”. Mindezek ellenére sikerült a tanulókat a helyi könyvtárhasználati verseny után a megyei jelentkezésre is meggyőzőnm, így az elmúlt két évben a megyei Pedagógiai Oktatási Központ megyei 1-3. helyezetteknek szóló díjátadó ünnepségén is részt vettünk.

A mérleg nyelve

Két történetet szeretnék megosztani a címre utaló kifejezéssel kapcsolatban.

Az egyik öt éve történt, amikor az iskolakezdés során felfigyeltem egy új, ötödikes tanulóra, aki gyakran megállt iskolánk névadójának szobra előtt, mely az aulában található. Bár a tébolyult Széchenyi szobra látható, a folyamatos jelenlét nagyon feltűnő volt. Óvatosan, de megpróbáltam közelíteni hozzá, hogy hogyan érzi magát az új iskolában, és valahogy előhozakodtam azzal, hogy miért nézi olyan sokat a szobrot. Nos, kiderült, hogy Jézusnak képzelte a szobrot. Mint ahogyan *A kis herceg*ben lassan óvatosan történik a szelídítés, én is óvatos voltam. Kiderült, hogy egy dél-borsodi kis faluból került a városba, ahol szinte minden mindegy volt, példaképe a munkanélküli apuka és a 16 éves, magántanuló unokatestvér volt. Két testvérevel egy franciaágyban aludtak, ötödikesként a *Thomas, a gőzmozdony* című könyvtől tartalmasabb olvasnivaló nem került a kezébe. Szociális funkciója van a könyvtárnak az egyéni felzárkóztatás terén is. Így kiemelten foglalkoztam vele, nem „nyomulva”, de hatékonyan, a tanuló lemaradását tekintve. Olvasásnépszerűsítő programokba is bevontam, például a városi könyvtár egyik pályázatába. Amikor elmentünk az eredményhirdetésre, látszott rajta, még nem járt nagyobb könyvtárban. Sikerült könyvet, más pályázat során újabb könyveket nyernie. Gondoltam, legalább korosztályának megfelelő könyvet olvas Nógrádi Gábor könyve által. Aztán telt-múlt az idő, nagyon kamasz lett, a megkülönböztetett figyelem ellenére nem

sikerült családi, szociális környezetéből kitörnie. Cselekedetei miatt édesanyja visszaadta az apukának gyermekét, aki a „negatív hozzáadott értéket” választotta, a silány, szellemi felemelkedést nem szolgáló lehetőséget, és valószínűsíthetően az ingerszegény környezetből nem fog tudni kiemelkedni. Az esélyt, a lehetőséget, a “kiugrás” reményét tartam fel előtte, küzdöttem a magam eszközeivel, hogy kikerülhessen a gödörből. Bármelyik tanulóval valószínűleg megteszem ugyanezeket, de úgy érzem, az átlagnál közelebb kerültünk egymáshoz, ahogyan szépen, óvatosan, de a bizalmába fogadott. Ezért szoktam egyéni segítséggel támogatni a hasonló helyzetbe került tanulókat, akiknek a tanulás által van esélye arra, hogy az élettől lehetőséget kapjon, a tudás, akár egy szakmában jól megfelelés változást hozhat életminőségükben.

A másik történet inspirálta az előadás címét. Tizenkét éve történt, amikor még az iskolai könyvtárakban nem terjedt el a számítógép, az internet. Egy 4. évfolyamot végzett fiú nem napközibe vagy tanszobára járt 5-6. évfolyamon, hanem minden délután a könyvtárban töltötte szabadidejét. Rendkívül értelmes, érdeklődő fiúcska volt, mindennap vártam, vajon mi lesz a mai kérdése, mellyel a szürkeállományomat és a könyvtár állományát felhasználva erősíthetem érdeklődését, kielégíthetem tudásigényét. Számtalan kérdéssel keresett fel, és boldog voltam, amikor a természettudományos kérdéseire választ tudtam adni. Aztán elkerült hatosztályos gimnáziumba, de történt előtte valami... A gimnáziumban hamar kiderült kiemelkedő érdeklődése, és egyértelműsödött a kémia iránti elkötelezettsége. Tőle egy évfolyammal idősebbek tanulmányi versenyét országosan megnyerte, de már 11-12. évfolyamon olyan szinten tanult kémia professzorok segítségével, hogy magántanulóvá vált. Közben érkeztek a szebbnél szebb eredmények, sőt kémiából a diák tanulmányi olimpián, világversenyen egyéniben és csapatban 2. helyezett lett. Majd angolul tett matematika, fizika, kémia tantárgyból érettségit és felvételt nyert, de már el is végezte a Cambridgei Egyetem természettudományos fakultását... Nos, ettől a fiútól kaptam a 6. évfolyamos iskolából távozásakor egy dobozt. Gondolom, erre senki sem kötelezte, hogy nekem készítse vagy adja, de kaptam. Talán azért, mert a napról napra érkező kérdéseire kitartóan igyekeztem válaszokat keresni. Nem tudom. Azt viszont igen, hogy én nem változtam. A hozzám forduló tanulókkal kapcsolatban – mindegy, hogy a kevésbé pozitív kicsengésű első történet alanya, vagy a cambridgei végzettségű diák az –, a bennem lévő pozitívitás és a tudás támogatása töretlen. A doboz, melyet kaptam, a 12 év alatt más fogalmat is takarhat. Legyen az számítógép, okos telefon, tablet vagy bármi más. Számomra a doboz egy ajándék volt. Talán a köszönetet tartalmazta. Azt szoktam erre az esetre mondani, hogy ha csak egy morzsája is vagyok a fiú lehetséges „tehetségtortájának”, én arra nagyon büszke vagyok.

A tudásfejlesztés eszközei az utóbbi években valóban hatalmas változáson mentek keresztül. Mi, könyvtárosok azonban nem változtunk, a tudás támogatásának lehetősége, a mindenhol és mindenkor segítség lehetősége bennünk van. A könyvtárosi munkát csak szolgálattal és alázattal lehet végezni. Én így próbálok!

Megjegyzés

- 1 Hok Csabáné előadása az MKE Miskolcon, 2017-ben megrendezett 49. vándorgyűlése KTE-szekciójában hangzott el.